

Workshop

Een budgettraining voor mensen met een LVB Hoe financieel zelfredzaam zijn zij na het volgen van de training?

Congres 'Het kan écht makkelijker!' - 8 November 2018

Rosine van Dam

Lectoraat Armoede Interventies, Hogeschool van Amsterdam

INHOUD

1. LVB en schulden
2. Onderzoek budgettraining Grip op je Knip
3. Pauze
4. Onderzoek naar effectieve begeleiding door professionals
5. Discussie

QUIZ

- Hoeveel mensen in Nederland hebben een licht verstandelijke beperking?
 - a) ca. 2,3 miljoen
 - b) ca. 1,5 miljoen
 - c) ca. 1 miljoen
 - d) ca. 504.000

QUIZ

- De verstandelijke vermogens van iemand met een licht verstandelijke beperking kun je vergelijken met iemand van:
 - a) 3 – 5 jaar
 - b) 6 – 12 jaar
 - c) 12 – 16 jaar
 - d) 16 – 20 jaar

WAT IS EEN LVB?

Zeer moeilijk lerend

Moeilijk lerend

Gewoon lerend

Matig + ernstig
verstandelijke beperking

Licht
verstandelijk beperkt

Zwak begaafd

Normaal begaafd

IQ lager dan 50 / 55

IQ 50 / 55 - 70

IQ 70 - 85

IQ 85 - 115

Praktijkdefinitie:

Licht verstandelijk beperkt

CONTEXT

- Sociale ontwikkelingen:
 - Complexiteit samenleving
 - Terugtrekkende overheid
 - Verwachting volledig participeren
- LVB vaak niet herkend door professionals

CONTEXT

- Beeld professionals: bovenmatig vaak armoede en schulden
- Zorgaanbieders zien toename van schuldenproblematiek (SCP, 2014)
- Weinig bekend over de omvang, maar aanzienlijk deel van mensen met een LVB leeft in armoede (Schuurman et al. 2013)
- 19 procent moet schulden maken of spaargeld aanspreken om rond te komen (Schuurman et al. 2013)

CONTEXT

- Vaak zijn bij jongeren met een LVB financiële vaardigheden onvoldoende ontwikkeld
- Grote groep jongeren met een LVB heeft schulden
- Daarom: speciale budgettrainingen ontwikkeld voor deze groep

LVB EN SCHULDEN: OORZAKEN

- Beperkingen in taal- en rekenvaardigheden en geldbegrip.
- Moeite met het beheren van hun geld en begrip over de waarde van geld.
- Minder goed in staat werk te vinden en te behouden.
- Vaker goedgegelovig en kwetsbaar om gemanipuleerd te worden op financieel gebied.
- Minder goed in staat informatie te verwerken die nodig is om financiële beslissingen te nemen, zoals oorzaak-gevolg overzien en langere termijn plannen.

ONDERZOEK NAAR EFFECTIVITEIT VAN DE GRIP OP JE KNIP BUDGETTRAININGEN

BUDGETTRAINING: GRIP OP JE KNIP

- Doel:
 - De deelnemers leren omgaan met geld, administratie bijhouden en sparen.
 - Keuzes maken over waar zij hun geld aan uitgeven.
 - Leren over waar zij in hun directe omgeving naar toe kunnen gaan als zij ondersteuning nodig hebben.
- Inhoud:
 - Zes bijeenkomsten van 2 uur gedurende ca. 2 maanden.
 - De deelnemers ontvangen een map voor hun post.
 - Leren post te sorteren, eigen administratie op te zetten en bij te houden.
 - Oefenen met het bijhouden van kasboek en maken maandoverzicht.
 - Aandacht voor reclames en verleidingen.

DOEL VAN HET ONDERZOEK

Twee doelen:

- 1) Inzicht krijgen in de effectiviteit van de budgettrainingen op de financiële zelfredzaamheid van mensen met een LVB (in het bijzonder jongeren/jongvolwassenen)
- 2) Op basis van de inzichten die zijn verkregen uit het onderzoek de budgettraining waar nodig verbeteren en/of aanpassen.

OUTPUT

Het onderzoek levert vier dingen op:

- Het levert een advies op over mogelijke verbeteringen voor de budgettraining Grip op je Knip.
- Het levert kennis op over de effectiviteit van de budgettraining.
- Het levert een methodiekbeschrijving van de budgettraining op, zodat andere budgettrainingen die zijn ontwikkeld voor mensen met een LVB hier ook van kunnen leren.
- Als laatste levert het een beschrijving op over de belangrijkste kennis van de budgettraining, zodat ook trainingen op andere terreinen dan 'omgaan met geld' iets kunnen leren van dit onderzoek.

ONDERZOEKSOPZET: EFFECTMETING

1. Interviews met deelnemers voor en na afloop budgettraining.
2. Enquête op twee momenten (T0 en T1).
3. Observaties bij de training (4 x 6 bijeenkomsten).
4. Focusgroep met trainers om resultaten terug te leggen.

Hierna worden de *voorlopige resultaten* besproken.

ACHTERGROND KENMERKEN

- 68 deelnemers mee gedaan
- 44% vrouw, 56% man
- Leeftijd:
 - Een kwart (25%) was jonger dan 27 jaar
 - Rest was 27 jaar of ouder

WOONSITUATIE

Alleen	40,3%
Samen met partner	10,4%
Samen met mijn kind(eren)	13,4%
Samen met mijn ouder(s) en/of broers/zussen	19,4%
Samen met familieleden, bijvoorbeeld met een oom of tante	1,5%
Begeleid wonen	13,4%
In een groep met andere jongeren	1,5%

MOTIVATIE

- **Waarom doe je mee aan de budgettraining?**

Dat wil ik zelf	87%
Dat doe ik omdat mijn begeleider dat wil	10%
Dat doe ik omdat mijn familie/vrienden dat willen	3%

MOTIVATIE (2)

	n	%
Ik wil weten hoe ik mijn post en geldzaken kan bijhouden	24	35%
Ik wil mijn eigen geld beheren want nu doet iemand anders dat (bijvoorbeeld mijn bewindvoerder)	15	22%
Ik wil leren om goed met geld om te gaan	47	69%
Ik wil weten waar ik naar toe kan als ik vragen heb over geld	21	31%
Ik wil iets anders leren	14	21%

SCHULDEN

	T0 (n=66)	T1 (n=30)
Ja	32%	38%
Nee	65%	59%
Weet ik niet	3%	3%

HOEVEEL ZIJN DE SCHULDEN SAMEN?

	T0 (n=66)	T1 (n=30)
Ik heb geen schulden	56,1%	56,7%
tot 500 euro	4,5%	6,7%
Tussen 500 - 5000 euro	9,1%	13,3%
Tussen 5000 - 20000 euro	13,6%	20,0%
Tussen 20000 en 50000 euro	4,5%	-
Weet ik niet	9,1%	3,3%
Wil ik niet zeggen	3,0%	-

OUDERS SCHULDEN

- Ongeveer de helft van de deelnemers (47%) zegt dat de ouders schulden hadden
- Bij 16% was dit niet het geval
- De rest (36%) van de deelnemers weet niet of de ouders schulden hadden

NETWERK

	T0 (n=67)	T1 (n=31)
Mijn partner	11,9%	19,4%
Familie	43,3%	48,4%
Vrienden/kennissen	9,0%	16,1%
Een professionele begeleider	19,4%	16,1%
Een plek waar je naar toe kunt als je vragen hebt over geldzaken	1,5%	6,5%
Iemand die alles met mijn geld regelt	4,5%	9,7%
Bewindvoerder	28,4%	9,7%
Vrijwilliger	1,5%	3,2%
Ik kijk op internet	16,4%	19,4%
Iemand anders	9,0%	9,7%
Niemand	9,0%	9,7%

SCHAARSTE

	Mean	SD	N
Schaarste_T0	3,0	0,8	31
Schaarste_T1	3,2	0,8	31

MESIS GEDRAG

	Mean	SD	N
Mesis_gedrag_T0 (V17 tm V21)	2,7	0,9	31
Mesis_gedrag_T1 (V17 tm V21)	2,3	1,1	31

BELANGRIJKE VS NIET BELANGRIJKE POST

	Mean	SD	N
Brieven_T0	3,7	1,4	32
Brieven_T1	4,3	0,9	32

VOORLOPIGE RESULTATEN

Wat geleerd tijdens training?

- De boekhouding, het kasboek en het budgetplan meest leerzame en leukste onderdelen van de cursus
- Inzicht krijgen in de eigen financiën
- Hoe papierwerk netjes ordenen
- Altijd bekijken hoe duur iets is, of je het echt nodig hebt, of er aanbiedingen zijn, wat je moet betalen
- Altijd eerst je vaste lasten betalen
- Als je iets niet snapt moet je naar iemand toe gaan of een instantie bellen voor hulp
- Post altijd open maken
- Opschrijven wat je uitgaven zijn, zodat je kan zien waar je geld aan uit geeft
- Budgetplan maken
- Discipline wordt weer geleerd en men wordt weer meer bewust van het eigen gedrag

VOORLOPIGE RESULTATEN (TRAINERS)

Positief

- Rustige benadering. Nemen tijd voor vragen en beantwoorden deze over het algemeen duidelijk. *Terugkoppeling met korte teksten en veel plaatjes sluit aan bij de doelgroep.*
- Elementen van motiverende gespreksvoering: complimenteren en goed gedrag bekrachtigen.
- Trainers: LSD luisteren, vatten samen en vragen door.

Mogelijke aandachtspunten

- Relatief weinig feedback aan de deelnemers.
Bijv: makkelijk omgaan met niet afgemaakt huiswerk. Sommige bijeenkomsten zijn (erg) rumoerig. Wordt niet of nauwelijks ingegrepen.
- De meer stille deelnemers komen weinig / niet aan bod. Onduidelijk of zij alles begrijpen.
- Relatief weinig gecheckt op begrip van onderwerpen / oefeningen / huiswerk.

VOORLOPIGE RESULTATEN (DEELNEMERS)

Positief:

- Over het algemeen positieve houding: voldoende leergierig
- Positieve sfeer binnen de groep: deelnemers lijken zich vrij genoeg te voelen om vragen te stellen.

Mogelijke aandachtspunten:

- Relatief lage interactie binnen groep (vaak geïnitieerd door trainers).
- Wisselende deelname tijdens de oefeningen (stille versus actieve deelnemers).
- Deelnemers hebben vaak de neiging van het onderwerp af te wijken en over kleine aspecten te gaan praten.
- Grote verschillen in het niveau van deelnemers. Bijvoorbeeld eigen risico berekenen in maandelijks budgetplan soms te hoog gegrepen.

VOORLOPIGE RESULTATEN

Praktisch oefenen

- Filmpjes zijn grappig en lijken de aandacht te trekken.
- Een visuele wijze van het presenteren van de informatie lijkt aan te sluiten bij de doelgroep. *Bijvoorbeeld kaarten om doelen helder te maken*
- Actieve oefeningen (bijv. rollenspel) & samen bespreken van (liefst eigen) uitgaven / kasboek / budgetplan lijkt toegevoegde waarde te hebben.

Kleine groepen

- Kleine groep (circa 4-6 personen) wordt als prettig ervaren: voldoende ruimte voor persoonlijke aandacht en vragen.
- Goed om van en met elkaar te leren in een groep.

VOORLOPIGE EERSTE CONCLUSIES

- Budgetplan en kasboek worden door deelnemers als meest nuttige onderdelen ervaren
- Na afloop van de training lijkt kennis en gedrag op bepaalde onderdelen te zijn toegenomen/ veranderd.
- Belangrijk onderdeel van de training is dat de deelnemers na afloop weten waar ze naar toe kunnen bij vragen over financiën. Echter blijkt dit lastig om op een goede manier mee te nemen in de training.

DISCUSSIE

- Deelnemers uit verschillende wijken/stadsdelen
- Elke wijk of elk stadsdeel heeft zijn eigen sociale infrastructuur
- *Op welke manier kan je aan deelnemers leren waar zij naar toe moeten gaan bij financiële vragen of ondersteuning?*
 - Wat voor opdrachten?
 - Wat voor informatie nodig? Etc.
- In tweetallen bespreken, daarna plenair.

PAUZE

SZW-PROJECT 'EFFECTIEVE BEGELEIDING VAN MENSEN MET EEN LVB EN SCHULDEN'

PRODUCTEN PROJECT LVB EN SCHULDEN

- Literatuuronderzoek en inventarisatie interventies
- Handreikingen, achtergrondinformatie en infographics
 - SHV en wijkteammedewerkers
 - Bewindvoerders
 - Deurwaarders
 - Incassomedewerkers
 - Uitvoerders Participatiewet
- Inzicht aantallen mensen met LVB bij SHV
 - Inzet SCIL bij aanmelding SHV in verschillende gemeenten
- Lespakket voor HBO-opleidingen
- Artikelen in vakbladen of platform per beroepsgroep

SIGNALLEN DIE KUNNEN DUIDEN OP LVB

(o.a. Willemsen, 2016; De Beer, 2016)

- Laag opgeleid (maximaal MBO1).
- Moeite hebben met rekenen, schrijven, klokkijken
- Niet of slecht ingevulde formulieren
- Afspraken niet nakomen of overal 'nee' op zeggen.
- Administratie niet uit handen willen geven.
- Korte termijn gericht.
- Dezelfde of weinig vragen stellen.
- Geen structuur in verhaal of verkeerd, onsamenhangend gebruik van woorden en uitdrukkingen.
- Humor niet begrijpen of letterlijk nemen.
- Veel wantrouwen.
- Makkelijk beïnvloedbaar.
- Te laat, of helemaal niet komen opdagen op een afspraak.
- Snel boos.

SIGNALLEN OVER FINANCIËLE VAARDIGHEDEN

- Formulieren niet of slecht invullen.
- Veel impulsaankopen.
- Bepaalde of geen, en overschatten eigen van financiële zelfredzaamheid.
- Waarde van geld niet kennen.
- Geen besef van inkomsten & uitgaven.
- Oorzaak schulden buiten zichzelf leggen.
- Regelgeving en brieven niet begrijpen.
- Wijzigingen in eigen situatie niet doorgeven.
- Problemen met online regelen van zaken, zoals aanvragen toeslagen.
- Ongeordende administratie/ enveloppen niet openen.
- Lastig om financiën te plannen op lange termijn.

SIGNALLEN OVER FINANCIËLE VAARDIGHEDEN

- Soort schulden:
 - Uitkeringsschulden (verkeerd ingevulde formulieren of maatregel, omdat de plichten niet zijn begrepen).
 - CJIB-boetes (onverzekerd voertuig).
 - CAK (niet begrijpen waarom dit betaald moet worden).
 - Overbestedingsschulden (bij postorderbedrijven, kopen op afbetaling et. cetera.)
 - Schulden ontstaan door oplichting

SIGNALEN: TIPS VOOR HERKENNING

(GEBASEERD OP DE BORG, 2014)

- Vraag naar vrienden.
- Laat een aftreksom maken en vraag hoe laat het is.
- Let eens op hoe iemand iets opschrijft.
- Vraag iets in de tijd terug
- Maak gebruik van de SCIL.

TIPS IN DE ONGANG

Mocht u een LVB vermoeden, onthoud dan het volgende:

- Als bewindvoerder ziet u een **volwassene**, maar in feite heeft u te maken met iemand die gemiddeld functioneert op het **cognitieve niveau van een 7 tot 12 jarige**.
- Iemand met LVB is veelal hooguit **trainbaar** en **niet of sterk verminderd leerbaar**.
- Veel van de tips zijn van belang bij **alle cliënten**. Belangrijk bij de LVB-doelgroep echter, is dat de aanpassingen **bewust en consequent** worden ingezet.

TIPS IN ONGANG

- Heb geduld
- Versimpelen
- Tastbaar, concreet en/of visueel maken
- Structureren
- Doseren
- Herhalen; laten inslijten en oefenen.
- Herinneren
- Vermijd beeldspraak, humor en spreekwoorden
- Neem de cliënt apart
- Check of de boodschap begrepen is
- Maak samen een overzicht van de afspraken hoe je dingen wilt gaan doen, rafel ze uiteen in kleine stapjes en schrijf ze op
- Investeer in de relatie met de cliënt, doe iets concreets voor de cliënt

Daarnaast: een **positieve bejegening** en **betrouwbaar en voorspelbaar** in gedrag.

AANDACHTSPUNTEN VOOR ORGANISATIES

- Laagdrempelig contact op kunnen nemen
- Teksten op (indien mogelijk) A2-niveau
- Trajecten met cliënten met een LVB vergen meer tijd
- Breng hulpverlening in kaart
- Leg uit aan andere hulpverleners wat beschermingsbewind, de WSNP of het minnelijk traject inhoudt
- Bewaak grenzen
- Borg de kennis over LVB
- Recht op cliëntondersteuning

DISCUSSIE

- Welke tips en aandachtspunten neemt u mee in uw werkzaamheden of binnen uw organisatie?
- Welke tips of aandachtspunten zijn minder relevant?

Meer informatie: r.van.dam@hva.nl

De handreiking, achtergrondinformatie en infographic kunt u binnenkort downloaden op de website van het lectoraat Armoede Interventies: www.hva.nl/armoede.